

Folk utanför folkbildningen

— En studie om dem som inte deltar i studieförbundens verksamheter

INNEHÅLL

Förord	4
Sammanfattning	5
1. Inledning	7
1.1. Folkbildning för alla – ökad mångfald.....	7
1.2. Studiens syften och frågeställningar	8
1.3. Källor för analysen – urval och undersökningsgrupp	9
1.4. Analysmetoder och variabler	10
2. Ickedeltagandets fördelning i olika grupper – resultat av korsanalyser..	12
2.1. Sex grupper baserade på kön och ålder.....	12
2.2. Syssetsättning.....	12
2.3. Civilstånd.....	12
2.4. Utbildningsbakgrund.....	13
2.5. Disponibel inkomst.....	13
2.6. Trångboddhet.....	14
2.7. Ekonomiska problem	14
2.8. Socialgrupp.....	14
2.9. Kommungrupp	14
2.10. Aktivitet i föreningsliv.....	15
2.11. Födelseland.....	15
3. Vilka levnadsförhållanden hör samman med ickedeltagande? – resultat av regressionsanalysen	16
3.1. En samlad bild	16
3.2. Hur hör olika levnadsförhållanden (variabler) samman med ickedeltagande?	19
3.3. Vilka levnadsförhållanden hör samman med kvinnors och mäns ickedeltagande?	21
3.4. Vilka levnadsförhållanden hör samman med ickedeltagande i olika faser av livet?.....	25
4. Sammanfattande analys	27
4.1. Mångfald med luckor	27
4.2. Personer som inte är föreningsaktiva	28
4.3. Ensamstående kvinnor med barn	30
4.4. Boende i storstäderna och deras förorter	34
4.5. Personer med kort formell utbildning, respektive låg inkomst.....	37
Referenser	40
Bilaga 1: Undersökningens variabler	41
Bilaga 2. Korstabeller	45
Bilaga 3: Regressionsanalys, samtliga variabler	49

Förord

Det här är Folkbildningsrådets första ickedeltagarundersökning någonsin. Den handlar om människor som står utanför studieförbundens verksamheter.

Varför genomför vi en sådan studie? Räcker det inte med de som deltar? Att t.ex. veta att studieförbunden engagerar mer än en miljon människor varje år i studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet, och många fler om även kulturprogrammen räknas in?

Svaret är att förväntningarna på folkbildningen har höjts under senare år. Regeringen har både formulerat ett mål för folkbildningspolitiken som betonar allas möjligheter att delta, och markerat att det statliga folkbildningsanslaget ska användas för att nå en ökad mångfald människor. Folkbildningen är en demokratisk resurs som ska bidra till ett Sverige som håller samman.

Folkbildningens drivkrafter att svara mot samhällets behov är starka. Utanförskap och växande avstånd mellan människor är utmaningar i tiden som folkbildningen tar sig an – till och med ännu mer beslutsamt än tidigare. Studien *Folk utanför folkbildningen* identifierar ett antal grupper i befolkningen där sannolikheten att stå utanför studieförbundens verksamheter är större än på andra håll. När uppdraget är att öka mångfalden bland deltagarna är det bland annat till dessa grupper som studieförbunden kan behöva söka sig.

Det ingår i samhällsuppdraget att folkbildningen ska fungera kompensatoriskt. Studieförbund och folkhögskolor behöver prioritera deltagare med störst behov av folkbildningen och minst tillgång till samhällets övriga utbildningsresurser.

Undersökningen har genomförts av Folkbildningsrådet, med stöd av Johan von Essen och Stig Loffe Elofsson, Ersta Sköndal högskola.

Stockholm, mars 2017

Maria Graner

generalsekreterare

Folkbildningsrådet

Sammanfattning

Syftet med den här studien är att fördjupa kunskapen om de grupper av människor som oftare än andra står utanför studieförbundens studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet (afv).

En registerstudie har genomförts. Urvalet utgjordes av personer som var 16 år eller äldre och som ingick i SCB:s *Undersökningar av Levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2012–2014*. Dessa matchades mot deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet samma år.¹

Den variabel i den här undersökningen som visar det starkaste och mest entydiga sambandet med deltagande i studieförbundens verksamheter är *föreningsaktivitet*. De som inte är föreningsaktiva står oftare utanför folkbildningen. De som engagerar sig i det civila samhällets organisationer söker sig också gärna till studieförbunden.

Även inkomst och utbildningsnivå hör samman med deltagandet – tydligast bland ålderspensionärerna. Med lägre inkomst och kortare utbildning följer i allmänhet också mindre benägenhet att söka sig till ett studieförbund.

Familjesituationen påverkar kvinnornas deltagande på ett tydligare sätt än männens. Studieförbunden har lättast att nå ensamstående kvinnor. Eventuella barn och livspartners – framför allt barnen – innebär att sannolikheten att delta i en studiecirkel minskar. Motsvarande mönster finns inte bland männen.

Bland männen syns däremot fler samband mellan boendeort/kommungrupp och deltagande, än bland kvinnorna. Män i alla åldrar som bor i någon av de tre storstädernas förorter kommer mer sällan än andra män i kontakt med studieförbunden.

Variabler som *inte* har ett direkt samband med deltagande i studieförbundens verksamheter är t.ex. födelseland och sysselsättning. Ickedeltagandet ser inte ut att ha att göra med om man är född i Sverige eller inte, eller om man arbetar, är arbetslös, studerar eller är pensionerad.

¹ Sedan 2008 rapporterar studieförbunden årligen uppgifter om deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet i ett deltagarregister. För studiecirkeln gäller en lägsta ålder på 13 år för att räknas som deltagare.

SCB:s *Undersökningar av Levnadsförhållanden (ULF)* startades 1975 i syfte att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. Från och med 2008 harmoniserades ULF med den EU-reglerade undersökningen EU-SILC.

I studien identifieras ett antal grupper som studieförbunden har särskilt svårt att nå:

- personer som inte är föreningsaktiva
- ensamstående kvinnor med barn
- boende i storstäderna (Stockholm, Göteborg och Malmö) och deras förorter:
 - män i de tre storstädernas förorter
 - ålderspensionärer i storstad, större städer och förorter
- personer med kort formell utbildning, respektive låg inkomst:
 - kvinnor över 65 år med enbart grundskola, respektive med en årsinkomst under 100 000 kr
 - medelålders män med enbart grundskola

Analysen visar bland annat att den som är aktiv i en förening får ytterligare möjligheter att fördjupa sitt engagemang via studieförbunden. För de grupper som står utanför föreningslivet – som dessutom oftare än andra har relativt kort utbildning, inte är yrkesverksamma och har relativt svaga sociala nätverk – är vägen till studieförbunden mindre självklar.

Att stärka förutsättningarna för (ensamstående) kvinnor med barn att delta i folkbildningen är angeläget både i ett jämställdhetspolitiskt och ett folkbildningspolitiskt perspektiv. Det är en utmaning som även lyfts fram i Folkbildningsrådets handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2017–2018.

Frågan om studieförbundens närvaro i stadsmiljö aktualiseras, i och med att det visar sig att flera grupper som lever i landets storstäder och större städer och deras förorter oftare än andra står utanför verksamheterna.

1. Inledning

1.1. Folkbildning för alla – ökad mångfald

1.1.1. Studieförbunden som mötesplatser

Studieförbund och folkhögskolor finns i hela landet. De bildar en arena där människor kan mötas under demokratiska former för att samtala och lära av varandra, och för att utveckla sitt samhällsengagemang och kulturintresse. Här samlas kvinnor och män från alla delar i landet, som är olika gamla och födda i olika länder.

Folkbildningen engagerar stora delar av den vuxna befolkningen varje år. Sammantaget deltog nästan 1 055 000 personer i folkhögskolornas långa kurser och studieförbundens studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet under 2015. Om de som deltar i studieförbundens kulturprogram och folkhögskolans korta kurser räknas in blir antalet mångdubbelt större.²

Samtidigt visar undersökningar att många av studieförbundens deltagare återkommer år efter år. Den som en gång deltagit i en studiecirkel gör det gärna igen. Andra deltar inte alls. I rapporten *Mer engagemang? – Folkbildningen i det svenska civilsamhället*, menar författarna att omkring 10 procent av befolkningen aldrig någonsin har engagerat sig ideellt eller deltagit i folkbildning. Det betyder att de går miste om det lärande, erfarenhetsutbyte och den åsiktsbildning som sker inom folkbildningen och i föreningslivet. De hamnar utanför de nätverk som skapas här.³

1.1.2. Statens mål och syften

I folkbildningspropositionen *Allas kunskap – allas bildning* (prop. 2013/14:172) formulerar regeringen för första gången ett mål för folkbildningspolitiken:

² Vid sidan av den verksamhet som finansieras via det statliga folkbildningsanslaget rapporterade studieförbunden även drygt 73 000 deltagare i den särskilda verksamheten för asylsökande som riksdagen beslutade om 2015. Och på uppdrag av riksdagen, i samarbete med Arbetsförmedlingen, erbjöd folkhögskolorna etableringskurser som samlade drygt 2 000 personer, och studiemotiverande kurser med 3 500 deltagare.

³ Folkbildningsrådet (2015b).

Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. (s.19)

Samtidigt kompletteras statens syften med det statliga folkbildningsanslaget med en formulering som handlar om mångfald. Enligt statens syften ska anslaget användas för att:

- stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- bidra till att göra det möjligt för *en ökad mångfald* människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen
- bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.

En konsekvens av mål och syften är att studieförbund och folkhögskolor behöver arbeta aktivt med att även nå nya deltagare som inte tidigare tagit del av folkbildningen, och som samtidigt har särskilt stora behov av folkbildning.

1.2. Studiens syften och frågeställningar

Den här studien handlar om människor som inte deltar i studieförbundens verksamheter, om *ickedeltagarna*.

Ickedeltagarna är en stor grupp, en majoritet av den vuxna befolkningen deltar inte i studieförbundens verksamheter. Men studien handlar inte i första hand om dessa, utan syftet är att fördjupa kunskapen om de specifika grupper i befolkningen som *i högre utsträckning än andra* står utanför studieförbundens studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet (afv).^{4 5}

Frågor som ställs är:

⁴ En *studiecirkel* utgörs av minst 3 och högst 20 personer, 13 år eller äldre, som bedriver gemensamma studier genom samtal och diskussion. Deltagandet är frivilligt och cirkeln ska utgå från deltagarnas behov och intressen. Cirkeln består av minst tre sammankomster och minst nio studietimmar totalt, och får högst innebära tre sammankomster om vardera fyra studietimmar per vecka.

⁵ Annan folkbildningsverksamhet genomförs under friare former än studiecirkeln. Antalet deltagare kan vara fler och de kan vara yngre (6 år) än i studiecirkeln. Sammankomsterna kan både vara längre och genomföras tätare än i studiecirkel, och de kan vara färre än i en cirkel. Studieförbunden erbjuder även kulturprogram, som samlar nästan 20 miljoner deltagare (alltså inte unika individer) varje år. Kulturprogrammets deltagare registreras inte med personnummer och ingår inte i denna studie.

- Vilka levnadsförhållanden hör samman med människors deltagande i studieförbundens verksamheter?
- Om folkbildningen ska ”ge alla möjlighet” till deltagande och nå ”en ökad mångfald människor” – till vilka grupper i befolkningen är det då som studieförbunden behöver söka sig?

1.3. Källor för analysen – urval och undersökningsgrupp

För att undersöka vad som utmärker ickedeltagarna och deras levnadsförhållanden har en registerstudie, dvs. en analys av tillgänglig statistik, genomförts.

Urvalet utgjordes personer som var 16 år eller äldre och som ingick i SCB:s *Undersökningar av Levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2012–2014*. Dessa matchades mot deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet samma år.⁶

Av 19 533 svarande i ULF 2012–2014 deltog 2 471 (12,5 procent) i studieförbundens verksamheter.⁷ Övriga, 17 062 personer (87,5 procent), var ickedeltagare. Det är den senare gruppen som i första hand uppmärksammas i den här studien.

De 19 533 svarspersonerna delades in i sex undergrupper:

- Kvinnor: 16–29 år: (187 personer som deltog i folkbildning/1 574 personer som inte deltog i folkbildning)
- Kvinnor 30–64 år: (602 personer som deltog i folkbildning/4 086 personer som inte deltog i folkbildning)
- Kvinnor 65+ år: (806 personer som deltog i folkbildning/3 048 personer som inte deltog i folkbildning)
- Män: 16–29 år: (141 personer som deltog i folkbildning/1 640 personer som inte deltog i folkbildning)
- Män 30–64 år: (352 personer som deltog i folkbildning/3 940 personer som inte deltog i folkbildning)

⁶ Sedan 2008 rapporterar studieförbunden årligen uppgifter om deltagare i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet i ett deltagarregister. För studiecirkeln gäller en lägsta ålder på 13 år för att räknas som deltagare. SCB:s *Undersökningar av Levnadsförhållanden (ULF)* startades 1975 i syfte att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. Från och med 2008 harmoniserades ULF med den EU-reglerade undersökningen EU-SILC.

⁷ Där deltagare förekommit i båda verksamhetsformerna valdes studiecirkel som verksamhetsform.

- Män 65+ år: (383 personer som deltog i folkbildning/2 774 personer som inte deltog i folkbildning)

1.4. Analysmetoder och variabler

1.4.1. Analysmetoder

I rapporten redovisas resultaten från ett antal korstabeller och ett par regressionsanalyser.

I en korstabell redovisas fördelningen av två eller flera, vanligen kvalitativa, variabler. I den här studien har korstabeller tagits fram för att undersöka om det finns skillnader mellan de sex grupper som beskrivs i avsnitt 1.3 ovan gentemot var och en av de variabler som ingår i studien. Resultaten visar om det finns speciella grupper där många står utanför folkbildningen. Korstabellerna presenteras i Bilaga 2, och de sammanfattas i kapitel 2.

Korstabellerna säger dock inget om det finns ett direkt samband mellan två variabler eller om sambandet är indirekt och skenbart. Är det t.ex. så att när utrikes födda kvinnor deltar i folkbildning i mindre utsträckning än inrikes födda – som en av korstabellerna i bilaga 2 visar – så är det födelselandet som spelar roll? Eller beror skillnaderna egentligen på att man lever under olika sociala och ekonomiska villkor?

I korstabellen syns man inte om det finns en bakomliggande variabel som påverkar de båda ursprungliga variablerna. Detta undersöks istället i rapportens regressionsanalys.

I en (binär) logistisk regressionsanalys undersöks förhållandet mellan flera variabler. Här visas samband som är direkta, som alltså inte påverkas av en bakomliggande variabel. Regressionsanalysen presenteras i kapitel 3.

I rapporten presenteras resultaten av regressionsanalysen i form av s.k. oddskvoter. Oddskvoter visar sannolikheten att en variabel, t.ex. civilstånd, inverkar på det fenomen som man vill undersöka, ickedeltagande.

Chi-2-test används för att bedöma trovärdigheten i en analys som genomförs i en urvalsundersökning. Testet visar hur troligt det är att ett samband mellan två variabler som analysen visar, också återfinns i den större populationen.

1.4.2. De variabler – levnadsförhållanden – som studerats

För att pröva vad som utmärker gruppen ickedeltagare valdes ett antal variabler ur ULF/SILC ut som kunde tänkas ha samband med människors deltagande i folkbildning. Variablerna var:

- *Kön*: kvinna/man
- *Ålder*: 16–29 år/30–64 år/65+ år
- *Sysselsättning*: arbetar/arbetslös/studerande/pensionerad/övrigt
- *Civilstånd*: ensamstående/ensamstående med barn/gift, sambo/gift, sambo med barn
- *Utbildningsbakgrund*: grundskola/gymnasium/eftergymnasial
- *Disponibel (års)inkomst*: <100 000 kr/100 000–200 000 kr/200 000–300 000 kr/300 000–400 000 kr/400 000–500 000 kr/500 000–>kr
- *Trångboddhet*: ja/nej
- *Ekonomiska problem*: ja/nej
- *Socialgrupp*: arbetare: ej facklärd/arbetare: facklärd/studerande/lägre tjänstemän/tjänstemän på mellannivå/högre tjänstemän/ ospecificerade företagare/lantbrukare/
- *Kommungrupp*: storstäder/större städer/förortskommuner till storstäder/förortskommuner till större städer/pendlingskommuner/turism- och besöksnäringkommuner/varuproducerande kommuner/glesbygdskommuner/ kommuner i tätbefolkad region/kommuner i glesbefolkad region
- *Aktivitet i föreningsliv*: ja/nej
- *Födelseland*: inrikes/utrikes

(Se Bilaga 1 för en närmare presentation av respektive variabel.)

2. Ickedeltagandets fördelning i olika grupper – resultat av korsanalyser

2.1. Sex grupper baserade på kön och ålder

Svarspersonerna delades in i sex grupper utifrån variablerna *kön* och *ålder*.

- Kvinnor: 16–29 år /30–64 år/65+ år
- Män: 16–29 år /30–64 år /65+ år

De övriga variabler/levnadsförhållanden som undersöktes i studien antogs påverka kvinnor och män på olika sätt, och ha olika betydelse för människor i olika faser av livet.

Korstabeller och regressionsanalyser har därefter genomförts med utgångspunkt i var och en av de sex grupperna. Resultaten av korstabellerna sammanfattas nedan. Här framgår ett antal grupper där jämförelsevis många står utanför folkbildningen:

2.2. Sysselsättning

När det gäller sysselsättning är det svårt att urskilja några andra generella mönster än att pensionärer deltar i studieförbundens verksamheter i högre utsträckning än andra. Det gäller både kvinnor och män, även om tendensen är tydligast bland kvinnorna.

Bland de kvinnor och män som studerar är andelen ickedeltagare särskilt hög. För männens del är andelen störst bland de yngsta studenterna, och för kvinnorna bland dem i åldrarna 30–64 år.

2.3. Civilstånd

För kvinnorna i den här undersökningen syns signifikanta skillnader i deltagande både mellan olika familjetyper i åldersgrupperna 16–29 år och 30–64 år.

Andelen ickedeltagare är störst bland de kvinnor som är ensamstående med barn, och särskilt stor i den yngsta gruppen. Även gifta kvinnor med barn står jämförelsevis ofta utanför studieförbundens verksamheter, och även här är andelen störst bland de yngsta.

Lägst andel ickedeltagare finns bland de ensamstående kvinnorna. De deltar oftare än vad kvinnor med familj gör.

Bland männen är skillnaderna mellan olika familjekonstellationer signifikanta, men inte lika markerade som bland kvinnorna. Oavsett familjesituation är andelen män som står utanför ungefär lika stor. Männens ickedeltagande ser alltså inte ut att höra samman med deras familjeliv på samma tydliga sätt som kvinnornas.

Bland männen är det egentligen bara en grupp som utmärker sig, som i högre utsträckning än andra står utanför, och det är de unga gifta männen. Men detta är å andra sidan en liten grupp och siffran är inte signifikant.

2.4. Utbildningsbakgrund

Bland de medelålders kvinnorna och männen, i åldern 30–64 år, och bland ålderspensionärerna, följs ickedeltagande och utbildningsbakgrund åt på ett signifikant sätt. Med kortare utbildning följer lägre deltagande i studieförbundens verksamheter. Sambandet är särskilt markant bland pensionärerna och kvinnorna.

I åldern 16–29 år ger inte utbildningsbakgrunden några signifikanta utslag. Här skiljer bara de kvinnor och män som har eftergymnasial utbildning ut sig. De tycks delta i något större utsträckning än övriga.

2.5. Disponibel inkomst

Sambandet mellan inkomst och ickedeltagande varierar mellan olika åldersgrupper. Bland ålderspensionärerna är det de som har de lägsta inkomsterna som oftast står utanför. Detta är särskilt tydligt bland männen. Bland kvinnorna och männen i arbetsför ålder (30–64 år) är det de som tjänar mest som oftare än andra ser ut att stå utanför. Med hög inkomst ser man ut att söka sig till andra fritidssysselsättningar än studiecirkelar. I den senare åldersgruppen är dock inte resultaten signifikanta.

I ungdomsgruppen går det inte att se några tydliga mönster relaterade till inkomst.

2.6. Trångboddhet

Av de medelålders och äldre kvinnorna står de som är trångbodda i större utsträckning utanför studieförbundens verksamheter än andra. Bland de yngre kvinnorna är det tvärtom. Här är det de trångbodda som deltar mest.

När det gäller männen i olika åldrar syns få skillnader, och inte någon skillnad som är signifikant, mellan dem som är trångbodda och dem som inte är det.

2.7. Ekonomiska problem

I undersökningsgruppen finns ett svagt men signifikant samband mellan kvinnor med ekonomiska problem och ickedeltagande. Motsvarande samband finns inte bland männen och framträder inte vid en uppdelning i olika åldersgrupper.

2.8. Socialgrupp

Tjänstemän deltar i högre utsträckning än andra i studieförbundens verksamheter. Detta gäller för både kvinnor och män. Andelen ickedeltagare är alltså större bland egenföretagarna och de facklärdade och icke facklärdade arbetarna. Och den största andelen ickedeltagare av alla finns bland de studerande. Det här är signifikanta mönster som är särskilt uttalade bland männen.

2.9. Kommungrupp

Korsanalysen visar signifikanta samband mellan boendeort/kommungrupp och framför allt männens ickedeltagande. Andelen ickedeltagande män är tydligt störst i landets tre storstäder och i förortskommunerna till storstäderna och de större städerna. Det gäller för män från 30 år och äldre. Störst andel deltagande män finns i kommuner i mer glesbefolkade kommuntyper.

Bland kvinnorna finns motsvarande signifikanta samband endast bland dem som är 65 år eller äldre. Även i den här gruppen är det vanligast att stå utanför om man bor i storstäder och städernas förortskommuner.

Ickedeltagandet är alltså knutet till storstäderna och förorterna, det är däremot inte stort i alla stadsmiljöer. I landets 31 s.k. *större städer*, med 50 000–200 000 invånare (se bilaga 1), är det jämförelsevis många både kvinnor och män som deltar i studieförbundens verksamheter.

2.10. Aktivitet i föreningsliv

Föreningsaktiviteten slår igenom på ett signifikant sätt i alla åldrar och bland både kvinnor och män. Andelen ickedeltagare är tydligt större bland dem som inte engagerar sig i föreningslivet, jämfört med dem som är aktiva.

2.11. Födelseland

När det gällde kvinnorna visar korstabellerna signifikanta skillnader både knutna till födelseland och till ålder. De utrikesfödda kvinnorna i åldrarna 30 år och äldre deltar i mindre utsträckning än de inrikes födda. Bland kvinnor i åldrarna 16–29 är förhållandet det omvända, dvs. här står en större andel av de inrikes födda utanför.

Korstabellerna visar inga tydliga eller signifikanta skillnader mellan utrikes och inrikes födda män. Männen ser ut att delta i lika utsträckning oavsett födelseland.

3. Vilka levnadsförhållanden hör samman med ickedeltagande? – resultat av regressionsanalysen

Det föregående kapitlet innehöll korsanalyser av hur ickedeltagandet ser ut i olika grupper i befolkningen.

I det kapitel som kommer nu undersöks om de olika variabler som valdes ut från ULF/SILC kan ha en *direkt påverkan* på sannolikheten att människor kommer att stå utanför studieförbundens studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet, och hur stark denna påverkan i så fall är.

Frågan är alltså vilka variabler det är som spelar roll och vilken roll som dessa spelar för kvinnor och män i olika faser i livet?

3.1. En samlad bild

Vid första anblicken är den statistik som presenteras i tabell 1 inte alldeles enkel. Men med hjälp av instruktionerna nedan blir siffrorna både begripliga och visar på samband som knappast går att få fram med enklare metoder:

I tabell 1 tjänar värdet (oddskvoten) 1.0 som indexvärde för respektive variabel. Det är mot detta index som andra grupperns grad av ickedeltagande jämförs. I och med att *ickedeltagande* är ett negativt värde gäller det i tolkningen av tabellen att tänka ”spegelvänt”:

- Siffror som är *större än 1.00* visar att i den här gruppen är sannolikheten att stå utanför studieförbundens verksamheter större än i indexgruppen. I den här gruppen finns en *större andel ickedeltagare* än i indexgruppen.
- Siffror som är *mindre än 1.0* visar att i den här gruppen är sannolikheten att stå utanför studieförbundens verksamheter mindre än i indexgruppen. I den här gruppen finns en *mindre andel ickedeltagare/större andel deltagare* än i indexgruppen.

- Statistiskt signifikanta samband mellan respektive variabel och ickedeltagande (rödfärgade) markeras med asterisker och plustecken. Tre *** visar på de starkaste sambanden, medan +- tecken indikerar relativt svaga samband.⁸
- Värden utan * eller + är inte signifikanta. De skillnader som framträder kan bero på slumpen.

I tabellen nedan redovisas endast de variabler som visar vissa signifikanta samband med ickedeltagande. En fullständig regressionsanalys presenteras i Bilaga 3.

Tabell 1. Levnadsvilkorens direkta påverkan på ickedeltagandet

	Undersökningsgruppen					
	Man			Kvinna		
	16-29 år	30-64 år	65+ år	16-29 år	30-64 år	65+ år
N⁹=	998	2 792	2 263	986	3 083	2 724
SYSSELSÄTTNING						
Arbetar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.59
Arbetslös	1.00	0.77	1.04	1.02	0.94	0.19
Studera	1.22	#	#	2.53	#	#
Pensionerad	#	0.56+	1.00	#	0.82	1.00
Övriga	0.3	1.23	#	2.42	0.61	0.34
CIVILSTÅND						
Ensamstående	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensamstående med barn	0.65	1.03	1.24	2.72+	1.82***	#
Gift/sambo	2.08	1.04	1.02	1.29	1.28+	1.13
Gift/sambo med barn	1.74	1.27	1.8	0.74	1.48**	#
UTBILDNING		***				***
Grundskola	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Gymnasium	0.91	0.72	0.98	0.82	0.77	0.63***
Eftergymnasial	0.64	0.39***	0.72	0.71	0.65*	0.49***

⁸ Sambanden mellan ickedeltagande och de olika variablerna har prövats i s.k. Chi 2-test:

*** (p<0.001.) i tabellerna visar på ett mycket troligt samband mellan ickedeltagande och en variabel. Sannolikheten att sambandet är slumpmässigt är bara 0,1 procent.

** (p<0,01) visar att sannolikheten att sambandet är slumpmässigt är 1 procent

* (p<0,05) visar att sannolikheten att sambandet är slumpmässigt är 5 procent

+ (p<0,10) visar att sannolikheten att sambandet är slumpmässigt är 10 procent

Samband som saknar dessa tecken är svaga. Sannolikheten att de är slumpmässiga är jämförelsevis stor.

⁹ I regressionsanalysen ingick de ickedeltagare som det fanns värden för i samtliga kategorier.

	Undersökningsgruppen					
	Man			Kvinna		
	16-29 år	30-64 år	65+ år	16-29 år	30-64 år	65+ år
DISPONIBEL ÅRSINKOMST					+	***
- 100 0000	1.00	1.00	#	1.00	1.00	1.00
100 100 - 200 000	0.64	1.02	0.39+	1.65+	1.02	0.53***
200 100 - 300 000	1.03	0.91	0.33*	1.8	1.15	0.54**
300 100 - 400 000	0.82	1.24	0.27*	2.4	1.59+	0.76
400 100 - 500 000	#	1.77	0.6	#	2.07+	1.26
500 100 -	#	1.47	0.45	#	1.98	0.34**
KOMMUNGRUPP			+			***
Större städer	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Storstäder	1.46	1.33	1.79*	0.7	1.15	2.07***
Förortskommuner tillorstäder	2.11+	1.97**	2.74***	1.92	1.31	1.48+
Förortskommuner till större städer	0.54	2.53	1.39	1.49	1.43	0.98
Pendlingskommuner	3.29	1.07	0.73	1.15	0.85	0.89
Turism- och besöksnäringkommuner	#	0.86	1.46	0.41	1.01	1.08
Varuproducerande kommuner	0.77	0.76	1.00	0.78	1.22	0.82
Glesbygdskommuner	0.48	1.06	2.1	0.6	1.09	0.73
Kommuner i tätbefolkad region	1.51	1.61	0.70+	1.09	1.38	0.73+
Kommuner i glesbefolkad region	2.36	1.04	0.97	0.6	0.82	1.21
AKTIV I FÖRENINGSLIV	***	***	***	***	***	***
Nej	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ja	0.36***	0.49***	0.30***	0.38***	0.41***	0.31***
FÖDELSELAND						
Inrikes	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Utrikes	1.08	1.35	0.63+	0.87	1.10	0.92

#= Alltför få observationer för att ge en relevant skattning.

3.2. Hur hör olika levnadsförhållanden (variabler) samman med ickedeltagande?

3.2.1. Sambandet mellan föreningsaktivitet och ickedeltagande är tydligt

Tabell 1 visar ett starkt, entydigt och positivt samband mellan föreningsaktivitet och deltagande i studieförbundens verksamheter. Föreningsaktiva människor är mer benägna än andra att också folkbilda sig. Omvänt gäller att de som står utanför föreningslivet mer sällan återfinns i studieförbundens studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet.

Det här resultatet visar bland annat på folkbildningens djupa förankring i det civila samhället. En stor del av studieförbundens verksamheter genomförs tillsammans med de egna medlems- och samverkansorganisationerna och med andra lokala föreningar. Därför kommer den som är aktiv inom en av dessa organisationer på ett naturligt sätt också i kontakt med studieförbunden – och vice versa.

Den positiva samvariationen mellan föreningsengagemang och studieförbundsaktivitet gäller i alla åldrar, men är mest markerad bland ålderspensionärerna och ungdomarna under 30 år. Sambandet är också tydligare bland kvinnorna än bland männen. Av de kvinnor som 2015 var aktiva i olika föreningar var det t.ex. 27 procent som även deltog i studieförbundens verksamheter. Motsvarande siffra bland de föreningsaktiva männen var 16 procent.

En fördjupad analys visar också att sannolikheten att delta i studieförbundens verksamheter är större för:

- föreningsaktiva män upp till 65 år som bor i *storstädernas* och de större städernas *förorter*, jämfört med andra unga och medelålders föreningsaktiva män
- föreningsaktiva *ensamstående* kvinnor *med barn 30–64 år gamla*, jämfört med andra föreningsaktiva kvinnor i samma ålder
- föreningsaktiva medelålders och äldre kvinnor och män med *kort utbildningsbakgrund*, jämfört med andra föreningsaktiva kvinnor och män i de här åldersgrupperna

I grupperna ovan ser alltså föreningslivet ut att spela en särskilt stor roll för om människor ska komma igång med cirkelstudier eller inte.

Samtidigt är föreningsaktiviteten inte avgörande för alla. Även om sambandet är starkt finns en betydande grupp som söker sig till studieförbunden på andra sätt än via olika föreningar.

3.2.2. Civilstånd, utbildningsnivå, inkomst och kommungrupp har betydelse

Utbildningsnivå, inkomst och boendeort/kommungrupp är andra variabler som visar sig höra samman med ickedeltagandet. De spelar roll för både mäns och kvinnors deltagande, och för människor i olika åldrar.

Sambanden är flest och starkast bland pensionärerna. Sannolikheten att delta är tydligt lägre bland de äldre i befolkningen som bor i stora städer och förorter till stora städer/har lägst inkomster/kortast utbildning, jämfört med andra ålderspensionärer.

Civilståndet, dvs. familjesituationen, hör samman med kvinnornas deltagande, men har inget signifikant samband med männens.

3.2.3. Födelselandet spelar inte roll

I tabell 1 syns, med ett undantag, inga direkta signifikanta samband mellan födelseland och ickedeltagande. Sannolikheten att en man eller kvinna som är född utomlands ska delta i en studiecirkel är i princip lika stor som att någon som är född i Sverige ska göra det.

Däremot går det att se skillnader om man jämför *andelen* ickedeltagare bland inrikes och utrikes födda. Det framgick i avsnittet 1.4.3: Andelen ickedeltagare är klart större bland de utrikes födda kvinnorna som är 30 år eller äldre än bland de inrikes födda kvinnorna i samma ålder. Mellan utrikes och inrikes födda män finns inga skillnader.

Men det som kan se ut som ett samband mellan födelseland och ickedeltagande när man ser på hur grupperna fördelas är, alltså i realiteten ett falskt samband. Regressionsanalysen i tabell 1 visar att när det gäller ickedeltagandet är det egentligen andra, bakomliggande faktorer som slår igenom.

3.2.4. Socialgrupp, trångboddhet och ekonomiska problem är inte relevant

Inte heller för variablerna socialgrupp, trångboddhet och ekonomiska problem visar regressionsanalysen några signifikanta samband med ickedeltagande/deltagande. De här variablerna ser inte ut att påverka sannolikheten att någon ska delta eller inte i studieförbundens verksamheter.

Om man deltar i folkbildning eller inte ser alltså inte ut att ha att göra med om man är arbetare, tjänsteman eller studerande, om man bor trångt eller inte, eller om man har eller har haft problem att sköta sin ekonomi. Det är annat som spelar roll.

Socialgrupp, trångboddhet och ekonomiska problem redovisas inte i tabell 1. (Se bilaga 3 för en fullständig regressionsanalys, med alla variabler inkluderade.)

3.3. Vilka levnadsförhållanden hör samman med kvinnors och mäns ickedeltagande?

Män deltar i mindre utsträckning än kvinnor i studieförbundens verksamheter. I den här undersökningen står 91 procent av alla män från 16 år och uppåt utanför, jämfört med 85 procent av kvinnorna.

3.3.1. Civilstånd

Tabell 1 visar att civilståndet, dvs. familjesituationen, i första hand hör samman med kvinnors deltagande. Sannolikheten att kvinnor som har familj – barn eller vuxen partner eller både och – ska delta i studiecirkel och annan folkbildning är lägre än för ensamstående.

Barnen är utslagsgivande. Kvinnor med barn deltar i studieförbundens verksamheter i mindre utsträckning än andra kvinnor, oavsett om de är ensamstående eller lever med en partner. Sannolikheten att delta är särskilt låg för ensamstående kvinnor med barn.

För männens del syns inga motsvarande signifikanta samband. Männens familjesituation ser med andra ord inte ut att ha någon avgörande betydelse för om de kommer att delta i en studiecirkel eller inte.

I korstabellen nedan visas *fördelningen* av ickedeltagande kvinnor och män i olika familjetyper.

Tabell 2. Ickedeltagande kvinnor och män fördelade efter civilstånd. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square				***	*	***		***
Ensamstående	92	91	88	91	89	84	79	83
Ensamstående med barn	93	93	88	93	96	90	100	91
Gift	93	91	88	89	90	87	79	82
Gift med barn	96	93	85	93	91	88	50	88
Total	92	92	88	91	89	87	79	85

3.3.2. Utbildningsnivå

Tabell 1 visar på direkta samband mellan utbildningsnivå och ickedeltagande, samt att det finns skillnader mellan könen. Utbildningen spelar roll framför allt för män i yrkesverksam ålder (30-64 år) och för kvinnor som är 65 år eller äldre. Här är sambanden är signifikanta. Ju kortare utbildning desto mindre är chansen att individer i de här båda grupperna deltar, och vice versa.

Eftergymnasial utbildning är utslagsgivande även bland kvinnorna i yrkesverksam ålder.

I korstabellen nedan visas ickedeltagande kvinnor och män fördelade efter utbildningsbakgrund.

Tabell 3. Ickedeltagande kvinnor och män fördelade efter utbildningsbakgrund. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square		***	***	***		**	***	***
Grundskola	92	94	90	92	90	90	85	87
Gymnasium	92	93	88	91	90	88	77	85
Eftergymnasial	91	90	84	89	88	86	70	82
Total	92	92	88	90	89	87	79	84

3.3.3. Inkomst

Även människors ekonomiska förutsättningar spelar roll. Det generella mönstret är att låg inkomst hör samman med lågt deltagande i studieförbundens verksamheter. Inkomsten hör emellertid samman med kvinnors och mäns deltagande på olika sätt.

Tabell 1 visar att inkomsten kan knytas till kvinnornas deltagande på ett tydligare sätt än till männens. Bland kvinnorna hör inkomsten samman med ickedeltagande i alla åldersgrupper, från 16-åringarna upp till ålderspensionärerna. Bland männen är det bara den äldsta gruppen som påverkas på ett signifikant sätt.

För de pensionerade kvinnorna följer i allmänhet lågt deltagande med låg inkomst. Mönstret är det motsatta när det gäller kvinnor i åldrarna upp till 64 år. Ibland dessa minskar sannolikheten att söka sig till studieförbunden i takt med att lönen ökar.

I korstabellen nedan visas ickedeltagande kvinnor och män fördelade efter inkomst.

Tabell 4. Ickedeltagande kvinnor och män fördelade efter disponibel årsinkomst. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square			*	*			***	***
<= 100 000	93	91	94	93	88	85	89	87
100 100 - 200 000	88	92	89	89	91	86	78	82
200 100 - 300 000	93	92	86	90	90	86	73	84
300 100 - 400 000	92	92	83	90	86	88	80	87
400 100 - 500 000	100	93	91	93	100	90	88	90
500 100 +	100	93	89	92	100	90	69	82
Total	92	92	88	90	89	87	79	84

3.3.4. Kommungrupp

Boendeorten/kommungruppen har en bredare direkt inverkan på männens deltagande än på kvinnornas, dvs. den påverkar fler grupper bland männen. Det framgår av tabell 1. Oberoende av ålder, är oddsen att män som bor i storstädernas förorter ska delta i en studiecirkel mindre än för andra män. Särskilt tydlig är den här tendensen bland de manliga pensionärerna.

För både kvinnliga och manliga ålderspensionärer är benägenheten att delta i folkbildningen jämförelsevis liten i storstäder och förortskommuner till

storstäder, och jämförelsevis stor i det som i undersökningen kategoriseras som tätbefolkade regioner. (Se bilaga 1 för SKL:s klassificering av kommuntyper.)

I korstabellen nedan visas ickedeltagande kvinnor och män fördelade efter kommuntyp.

Tabell 5. Ickedeltagande kvinnor och män fördelade efter kommungrupp. Procent.

	Man				Kvinna			
	16–29 år	30–64 år	65+ år	Total	16–29 år	30–64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square		**	***	***	**		**	***
Storstäder	93	92	92	92	87	88	85	87
Större städer	91	91	87	89	88	86	77	83
Förortskommuner till storstäder	95	94	93	94	95	90	82	88
Förortskommuner till större städer	92	96	91	93	95	90	81	88
Pendlingskommuner	96	93	83	90	95	85	75	82
Turism- och besöksnäringkommuner	94	86	89	89	77	84	80	81
Varuproducerande kommuner	90	88	86	88	92	86	77	83
Glesbygdskommuner	83	91	89	89	88	84	74	80
Kommuner i tätbefolkad region	92	94	86	90	92	88	76	83
Kommuner i glesbefolkad region	89	89	82	86	80	85	81	82
Total	92	92	88	91	89	87	79	85

3.4. Vilka levnadsförhållanden hör samman med ickedeltagande i olika faser av livet?

I undersökningen har svarspersonerna delats in i tre åldersgrupper.

Tabell 6. Ickedeltagare i relation till kön och ålder. Procent.

% within KÖN	Man				Kvinna				Total			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Icke-deltagare	92	92	88	91	89	87	79	85	91	89	83	87

Tabell 6 visar att det är vanligare att yngre personer står utanför än att äldre gör det. Av de yngsta svarspersonerna i ULF/SILC var det hela 91 procent som inte deltog i studieförbundens verksamheter, jämfört med 83 procent av ålderspensionärerna.

3.4.1. Gruppen 16–29 år

Åldern 16–29 år är en period i livet då 45 procent av de svarande fortfarande studerar och få har bildat familj. Deras deltagande i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet påverkas mindre än andra åldersgrupper av de variabler som ingår i den här studien.

Föreningsaktiviteten slår dock igenom även bland de unga.

För de unga männen är det i övrigt boendeorten/kommungruppen som spelar en direkt roll. Chansen att komma i kontakt med ett studieförbund är jämförelsevis liten för män 16–29 år som bor i någon av storstädernas förorter.

För de unga kvinnorna hör ickedeltagandet ihop med familjesituation och inkomst. Unga ensamstående kvinnor med barn står med större sannolikhet än alla andra utanför. De unga kvinnorna med de lägsta inkomsterna ser också ut att delta mer än de som tjänar mer.

3.4.2. Gruppen 30–64 år

Medelåldern, 30–64 år, är en period i livet som för många präglas av arbete och familjeliv.

I den här åldersgruppen är det vanligt att familjesituationen påverkar kvinnornas engagemang i folkbildning. Oavsett om de är ensamstående med barn, gifta/sambo, eller gifta/sambo med barn, är sannolikheten att de ska

delta i en studiecirkel eller annan folkbildning mindre än bland de ensamstående. Något liknande, signifikant samband syns inte bland de medelålders männen.

Utbildningsnivån spelar roll för både kvinnor och män. De som har eftergymnasial utbildning deltar i högre utsträckning i studieförbundens verksamheter.

Den disponibla inkomsten hör samman med de medelålders kvinnornas deltagande, men inte med männens, och det är ett negativt samband. Sannolikheten att kvinnor som har årsinkomster på mellan 300 000 och 500 000 kronor ska delta i cirkelverksamhet är lägre än bland dem som tjänar allra minst, dvs. mindre än 100 000 kronor per år. I den här åldern, på samma sätt som bland de yngre kvinnorna, är det mest sannolikt att låginkomsttagarna söker sig till en studiecirkel.

Boendeort/kommungrupp spelar roll för männens deltagande, men inte för kvinnornas. Mönstret är samma som bland de unga männen: Medelålders män som bor i en förort till en storstad riskerar mer än andra män att hamna utanför folkbildningen.

3.4.3. Gruppen 65 år eller äldre

I gruppen som är 65 år eller äldre är nästan alla pensionerade. För både män och kvinnor i den här gruppen har framför allt inkomst och boendeort betydelse. Sannolikheten att delta i en studiecirkel ökar i takt med årsinkomsten, och den är jämförelsevis låg bland dem som bor i storstäder, större städer och förorter till storstäder.

För de äldre kvinnorna spelar även utbildningsnivån roll – ju kortare utbildning desto mindre sannolikhet att delta.

Det är bara bland ålderspensionärerna som födelseland på ett signifikant sätt hör samman med deltagande. Sannolikheten att en utrikes född, pensionerad man ska delta i folkbildning är större än att en svenskfödd man gör det.

4. Sammanfattande analys

4.1. Mångfald med luckor

Folkbildningen engagerar stora delar av Sveriges vuxna befolkning varje år. Drygt 1 027 000 personer deltog i studieförbundens studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet under 2015:

- 62 procent av deltagarna i studiecirkel och 67 procent i annan folkbildningsverksamhet var kvinnor
- 37 procent av cirkeldeltagarna var 65 år eller äldre, 49 procent var 25–64 år och 14 procent yngre än 25 år
- 18 procent av cirkeldeltagarna och 12 procent av deltagarna i annan folkbildningsverksamhet var utrikes födda
- 7 procent av cirkeldeltagarna och 3 procent av deltagarna i annan folkbildningsverksamhet hade en funktionsnedsättning
- 42 procent av cirkeldeltagarna och 34 procent av deltagarna i annan folkbildningsverksamhet hade eftergymnasial utbildning
- 20 procent av cirkeldeltagarna hade förgymnasial utbildning¹⁰

Det här är många människor och en stor blandning av människor, men det finns samtidigt många som aldrig deltar. I den här studien identifieras ett antal grupper som är svagare representerade i studieförbundens verksamheter än andra, och som beskrivs i den följande texten. Ett sätt för studieförbunden att öka mångfalden i sina verksamheter är att i större utsträckning än hittills söka sig till de här grupperna.

Om man lyckas eller inte beror både på utbud och efterfrågan: Hur studieförbundens organiserar sitt utbud påverkar vilka deltagare man får, och följaktligen också vilka som hamnar utanför. Men deltagande i folkbildning beror också på människors val och prioriteringar, som i sin tur hör samman med hur deras tillvaro ser ut.

¹⁰ Folkbildningsrådet (2016a).

4.2. Personer som inte är föreningsaktiva

Föreningsaktivitet och cirkelaktivitet hör samman, för kvinnor och män och i alla skeden i livet. Den som inte är aktiv i en förening deltar mer sällan i studieförbundens verksamheter. Detta är det mest entydiga samband som den här studien visar.

4.2.1. Ett föreningsanknutet utbud

Det här är resultat som visar på hur viktiga studieförbunden är när det gäller att fånga upp och förstärka människors samhällsengagemang. Den som är aktiv i en förening får genom studieförbunden ytterligare möjligheter att fördjupa sitt engagemang. Men resultaten tyder också på att studieförbunden behöver bli bättre på att mobilisera deltagare utanför det organiserade föreningslivet.

Studieförbunden erbjuder tre typer av studiecirklar:

- *Föreningsanknutna studiecirklar*: Avgiftsfria cirklar som anordnas av studieförbund i samverkan med en förening, som stöd i föreningens verksamhet
- *Kamratcirklar*: Avgiftsfria studiecirklar som, med stöd av studieförbund, startas inom olika ämnesområden av deltagare som känner varandra sedan tidigare eller förenas av ett gemensamt intresse
- *Öppna/annonserade cirklar*: Cirklar som studieförbunden erbjuder en bredare allmänhet, oftast avgiftsbelagda

Studieförbundens föreningsanknutna cirkelverksamhet och annan folkbildningsverksamhet har ökat de senaste åren, från i genomsnitt 74 procent 2012 till 86 procent 2015. Tre av studieförbunden genomför nu nästan all sin verksamhet, 97--99 procent, tillsammans med andra organisationer. Alla studieförbund arrangerar minst 2/3 av verksamheten i samverkan.^{11 12}

För det civila samhället innebär samarbetet med folkbildningen både utveckling och stabilitet.

¹¹ Studieförbunden hör ihop organisatoriskt med hundratals av det civila samhällets organisationer, dvs. med sina *medlemsorganisationer*. Samtidigt bedriver man verksamhet tillsammans med många fler s.k. *samverkansorganisationer*. I januari 2016 redovisade studieförbunden centrala avtal med 224 medlemsorganisationer och 141 samverkansorganisationer. Till dessa tillkommer en stor mängd organisationer, föreningar eller nätverk som man samarbetar med lokalt, och som i vissa fall är medlemmar i studieförbundens avdelningar, men som inte redovisas i central statistik.

¹² Folkbildningsrådet (2016a).

För studieförbunden är samverkan med det övriga civila samhället avgörande för att de ska kunna finnas i hela landet. Det här samarbetet ger också folkbildningen en idémässig förankring och mångfald bland deltagarna som inte finns i andra delar av utbildningssystemet.

4.2.2. Studieförbunden som mötesplatser

De starka sambanden mellan föreningsaktivitet och cirkeldeltagande kan ge anledning att fundera över hur folkbildningen fungerar som mötesplats: Människor som är aktiva inom föreningslivet har sökt sig dit utifrån sina behov och intressen. I föreningarna finner man likasinnade. När studieförbunden hämtar sina deltagare inom föreningslivet innebär detta därför i första hand att man stärker den gemenskap som redan finns bland föreningarnas medlemmar.

Det innebär också att i en del cirklar blir grupperna ganska homogena:

- I 26 procent av 2015 års cirklar uppgick männens andel till 90 procent eller mer
- I 22 procent av cirkelarna var andelen kvinnor 90 procent eller mer
- 48 procent av alla utrikes födda deltagare deltog i cirklar där samtliga deltagare var utrikes födda
- 20 procent av alla inrikes födda deltagare deltog i cirklar där alla deltagare var inrikes födda¹³

Fler deltagare som mobiliseras utanför föreningslivet kan skapa fler otraditionella möten och samtal som leder till att perspektiv möts och idéer utmanas. På det här sättet kan studieförbunden överbrygga avstånd mellan människor och grupper och bidra till en öppen och inkluderande gemenskap.

4.2.3. Vilka är det som inte engagerar sig i föreningarna?

Att utbudet i stor och växande utsträckning knyts till föreningsamverkan innebär att cirkeldeltagandet allt mer kommer att förutsätta föreningsengagemang. Utvecklingen får tydligt genomslag i den här studien. Den som redan är aktiv i en förening ges via studieförbunden förutsättningar att aktivera sig ännu mer.

Vilka är det då som inte ingår i den här positiva spiralen – dvs. vilka är det som står utanför det civila samhället och folkbildningen i dag?

¹³ Folkbildningsrådet (2016a).

I rapporten *Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992–2014* undersöker forskare från Ersta Sköndal högskola vuxnas ideella arbete under 2014.¹⁴

Här konstaterar forskarna att i de grupper som aldrig arbetat ideellt är kvinnorna och ensamstående med barn något överrepresenterade, och folk i medelåldern och med hög inkomst underrepresenterade. De som står utanför har mer sällan en eftergymnasial utbildning, förvärvsarbetar mindre ofta, bor mer sällan i bostadsrätt och har mer sällan en tradition av föreningsengagemang i familjen. Man fann även starka kopplingar mellan föreningsengagemang och personliga/sociala nätverk, i synnerhet bland männen – utan nätverk, mindre föreningsengagemang. Slutsatsen blir att den grupp som aldrig arbetat ideellt framstår som mindre etablerad än den engagerade gruppen.

Överensstämmelsen mellan dem i Ersta Sköndal högskolas befolkningsundersökning som inte är aktiva i föreningslivet, och dem som enligt den här studien oftare än andra står utanför folkbildningen, är på många sätt slående. Det handlar om ett dubbelt utanförskap för grupper som på olika sätt karaktäriseras av sköra socioekonomiska levnadsförhållanden.

Annan forskning pekar på att unga i allt större utsträckning ställer sig utanför föreningslivet. I rapporten *Ungdomars politiska utveckling* refereras till forskning som visar att ”Oavsett om man jämför över tid, jämför unga i olika västliga demokratier eller jämför unga med vuxna presenterar statistiken en generation som i ökad utsträckning håller sig borta från valen (även om de svenska förstagångsväljarna inte gjorde det i det förra valet, 2014), partierna och föreningarna” (s. 86). Enligt rapporten visar forskning att unga oftare engagerar sig utanför de formaliserade institutionerna.

För att i större utsträckning nå unga behöver studieförbunden därför vara beredda att möta människors nya sätt att organisera och aktivera sig. En ensidig anknytning till just föreningslivet kan innebära en risk att man tappar de unga deltagarna.

4.3. Ensamstående kvinnor med barn

En annan grupp som utmärker sig tydligt i den här studien är kvinnor med barn, i synnerhet de kvinnor som är ensamstående och har barn, och av dessa framför allt de yngsta kvinnorna. Ensamstående kvinnor med barn hittar man inte särskilt ofta i studieförbundens verksamheter.

¹⁴ Med ideellt arbete avses ”i första hand arbetsuppgifter som utförs obetalt och inom ramen för en organisation eller förening; alltså som en del i det civila samhället” (s.11).

Det är å enda sidan kanske inte så konstigt. Att kvinnor generellt lägger mer tid på familj och hemarbete än män är ingen hemlighet. Den som dessutom är ensamstående med barn har ofta inte särskilt mycket tid och ork över till annat. Och kanske inte heller råd.

4.3.1. Familjesituationens betydelse

De mönster för deltagande som ses i den här studien, att framför allt kvinnor som har barn deltar i lägre utsträckning än andra och att kvinnor som lever i en relation deltar mindre än ensamstående, behöver sättas i relation till de större frågorna om kvinnors hemarbete och mäns föreningsengagemang:

Undersökningar visar att kvinnor generellt sett lägger ner mer tid på det obetalda hemarbetet än män. I rapporten *På tal om kvinnor och män* visar SCB att kvinnor ägnar i genomsnitt 26 timmar i veckan på hemarbete, jämfört med 21 timmar för männen. I synnerhet kvinnor som har barn och sammanboende kvinnor som är 45 år eller äldre lägger ner mer tid än andra på hemarbete. Allra mest tid ägnar kvinnliga småbarnsföräldrar åt arbete i hemmet jämfört med andra kvinnor och män – 44 timmar i veckan för de ensamstående med barn och 40 timmar för dem som är sammanboende.¹⁵

I OECD:s rapport *Investing in Youth: Sweden*, undersöks den grupp unga i åldern 15–29 år som varken arbetar eller studerar (UVAS).¹⁶ Även i OECD:s undersökning särskiljer sig (unga) kvinnor med barn. Rapporten visar att bland kvinnorna i den här åldersgruppen är andelen UVAS 29 procent bland den som har barn i åldrarna 0–4 år, 19 procent bland dem som har barn som är 5–14 år och 8 procent bland dem som inte har barn. Motsvarande andelar bland de unga männen är 9 procent, 18 procent, respektive 10 procent.

OECD visar också att kvinnorna i gruppen UVAS oftare än männen är inaktiva, i bemärkelsen att det är färre bland kvinnorna än bland männen som aktivt söker jobb. Huvudförklaringen till kvinnornas inaktivitet är att de är hemma och tar hand om barn.¹⁷

Med fokus på hem och barn finns inte alltid tid och ork för cirkelstudier eller andra fritidsaktiviteter. Bland annat på grund av familjesituationen engagerar sig kvinnor med barn i jämförelsevis liten utsträckning i olika föreningar – och går på det sättet miste om en naturlig kontaktväg till studieförbunden.

¹⁵ SCB (2016).

¹⁶ Gruppen benämns i rapporten *NEET: not in employment, education or training*.

¹⁷ Huvudförklaringen till inaktivitet bland männen är funktionsnedsättning eller sjukdom.

- I den här studien var 25,6 procent av de ensamstående kvinnorna med barn aktiva i föreningslivet, jämfört med 30,5 procent av övriga svars personer.
- Av de ensamstående kvinnor med barn som deltog i studieförbundens verksamheter var 45,7 procent också aktiva i föreningslivet, jämfört med 23,6 procent föreningsaktiva bland de som *inte* deltog i studieförbundens verksamheter. Motsvarande siffror för övriga svars personer var 50,5 procent och 27,5 procent.

Män engagerar sig i ideellt arbete i större utsträckning än kvinnor. I rapporten *Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992–2014* analyserar författarna vilka i befolkningen det är som engagerar sig mer än andra, både i ideellt och informellt arbete. Den typiske medlemmen i denna ”dubbelaktiva” grupp beskrivs som ”en medelålders man med ett heltidsarbete, som i genomsnitt lägger 27 timmar per månad på frivilligt och ideellt engagemang” (s. 76). De har oftare än andra barn, är mer benägna att leva på landsbygden och har i större utsträckning tillgång till andra nätverk.¹⁸

4.3.2. Både jämställdhetspolitik och folkbildningspolitik

Folkbildningen ska inte reproducera ojämställda villkor eller ojämställda maktrelationer från andra delar av samhället.

Målet för den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån det arbetar regeringen efter sex delmål som beskrivs i skrivelsen *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*:

- *En jämn fördelning av makt och inflytande*: Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla samhällssektorer.
- *Ekonomisk jämställdhet*: Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- *Jämställd utbildning*: Kvinnor och män, pojkar och flickor ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- *Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet*: Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

¹⁸ Ersta Sköndal Högskola (2015).

- *Jämställd hälsa*: Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra*: Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Att utforma sin verksamhet så att även (ensamstående) kvinnor med barn har realistiska möjligheter att delta är en uppgift för studieförbunden som anknyter både till folkbildningens samhällsuppdrag och till ett aktivt jämställdhetsarbete.

I relation till jämställdhetspolitiken handlar det om att de här kvinnorna ska ges samma möjligheter att vara aktiva samhällsmedborgare och ha samma möjligheter till utbildning, studieval och personlig utveckling som andra. Och för att svara upp mot det folkbildningspolitiska målet behöver studieförbunden erbjuda även de här kvinnorna ”möjligheter att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället”.

Jämställdhetsintegrering i Myndigheter (JiM)

Folkbildningsrådet ingår sedan 2016 i regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter, JiM. Det betyder att Folkbildningsrådet, tillsammans med 59 myndigheter, har ett särskilt regeringsuppdrag att integrera ett jämställdhetsperspektiv i all sin verksamhet. Målet är att ännu bättre bidra till de jämställdhetspolitiska målen. Som ett första steg i arbetet har Folkbildningsrådet utformat en handlingsplan som beskriver hur jämställdhet ska integreras i Folkbildningsrådets och folkbildningens arbete under 2017–2018.¹⁹

I handlingsplanen identifieras tre problemområden för folkbildningen:

- Brist på systematiskt och integrerat jämställdhetsarbete
- Könsstereotypa ämnesval
- Kvinnor i asyl- och etableringsverksamheter

4.3.3. Kvinnor med barn i asyl- och etableringsverksamhet

Utmaningen att nå kvinnor med barn gäller inte bara i studieförbundens reguljära verksamheter. I rapporten *Folkbildning med asylsökande – Studieförbundens särskilda insatser 2015* redovisar Folkbildningsrådet en uppföljning av studieförbundens arbete med *Svenska från dag ett*, dvs. det särskilda anslag för folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa

¹⁹ Folkbildningsrådet (2016c).

nyanlända invandrare som regeringen beslutade om våren 2015.²⁰ I rapporten beskriver studieförbunden det som en utmaning att nå en jämn fördelning mellan kvinnor och män. Detta har delvis att göra med att männen hittills varit i majoritet bland de som söker asyl i Sverige. Men det beror också på att kvinnornas möjligheter att delta är mer begränsade. Här lyfter studieförbunden fram barnen. Barnen är i allmänhet kvinnornas ansvar och när barnen varken kan lämnas ensamma eller delta i cirklarna får också kvinnorna också svårare att delta.

Även i Folkbildningsrådets uppföljning av etableringskurs på folkhögskola från 2015 menar kvinnliga deltagarna att det kan vara svårt att kombinera studierna med ansvaret för hem och barn.²²

4.4. Boende i storstäderna och deras förorter

Flera grupper som lever i landets stadsmiljöer står oftare än andra utanför studieförbundens verksamheter.:

- män i de tre storstädernas förorter
- kvinnliga och manliga ålderspensionärer i storstäderna, storstädernas förorter och i landets större städer

4.4.1. Människors levnadsförhållanden i storstad och förort

I förorterna samspelar en mängd levnadsförhållanden som var för sig kan kopplas till utanförskap. I rapporten *Förorterna som Moder Svea glömde* undersöker författaren 38 av landets s.k. utsatta förorter, varav 25 i de tre storstadsområdena – där också den svagaste socioekonomiska statistiken rapporteras.

I de 38 förorterna ökade befolkningen med 21 procent under åren 1997–2014, jämfört med 10 procent i hela Sverige. Den stora befolkningstillväxten förklaras till viss del av förtätning, men först och främst av högt barnafödande, invandring och en växande trångboddhet.

Rapporten visar att under perioden har andelen förortsbor med utländsk bakgrund ökat från 53 till 73 procent i genomsnitt. 2014 var drygt hälften

²⁰ I *Vårändringsbudget för 2015* beslutade riksdagen om ett nytt anslag, 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen*.²⁰ Anslaget regleras i *Förordning (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare*.

²¹ Folkbildningsrådet (2016b).

²² Folkbildningsrådet (2015a).

utrikes födda.²³ Under 2014 var andelen barn upp till 19 år högre än i riket som helhet, och andelen ålderspensionärer betydligt lägre. Bland förörternas invånare som är födda i Norden är dock siffrorna de motsatta – en jämförelsevis stor andel är 65 år eller äldre och en mycket liten grupp är barn.

Inkomsterna är i allmänhet lägre i de här förörternas än på andra håll och avståndet till riksgenomsnittet har ökat sedan 1997. När det gäller sysselsättning och utbildning visar rapporten att under 2014 var andelen förvärvsarbetande och andelen med eftergymnasial utbildning tydligt lägre än i övriga landet, samtidigt som andelen arbetslösa, andelen som varken arbetar eller studerar, andelen med enbart förgymnasial utbildning, och andelen som inte är behöriga till gymnasieskolan var betydligt större.

OECD:s undersökning av unga som varken arbetar eller studerar visar på ett negativt samband med befolkningstäthet, som i sin tur pekar ut förörternas: Ju mer tätbefolkat ett område är, desto större är andelen UVAS bland de unga. Högst andel UVAS finns i Stockholm, Västra Götaland (inklusive Göteborg) och Skåne (inklusive Malmö). Undersökningen visar också att de utrikes födda ungdomarna är överrepresenterade. De löper mer än dubbelt så hög risk att hamna utanför arbete och utbildning än unga som är födda i Sverige.

4.4.2. Studieförbundens närvaro i förort

I storstädernas och de större städernas förorter finns ett mer begränsat utbud av studiecirkel än på andra håll.

Utbudet i olika delar av landet

Studieförbunden erbjuder studiecirkel i landets alla kommuner. I 44 kommuner erbjuder alla tio studieförbunden studiecirkel. Det är en dubbling av antalet kommuner jämfört med 2012. Uppgifter från 2015 visar att:

- Tre av studieförbunden erbjuder cirkel i 282–290 kommuner
- Tre av studieförbunden erbjuder cirkel i 225–268 kommuner
- Tre av studieförbunden erbjuder cirkel i 141–190 kommuner
- Ett av studieförbunden erbjuder cirkel i 90 kommuner

²³ I rapporten ingår i gruppen med *utländsk bakgrund* både människor som är födda utomlands, och de som är födda i Sverige med minst en förälder född utomlands.

Det här betyder att den geografiska spridningen generellt sett är god. De flesta vuxna i det här landet har cirkelverksamhet inom rimligt fysiskt räckhåll.²⁴

Studieförbundens närvaro varierar i olika kommuntyper. Under 2015 fanns nästan 53 procent av cirkeldeltagarna i landets storstäder och större städer. Sett på det totala antalet har andelen cirkeldeltagare under de senaste tre åren minskat något i samtliga kommuntyper utom i storstäderna, där deltagarna istället ökat med 8 procentenheter. Samtidigt är det i glesbygden som studieförbunden samlar flest deltagare i relation till invånarantalen.

Förutsättningar och frånvaro

För förörternas invånare – framförallt de som bor i storstädernas förorter – är tillgången till folkbildning mer begränsad än på andra håll. Utbudet per invånare är mindre. I storstadsförorterna bodde under 2015 ca 16 procent av landets befolkning som var 13 år och äldre men hit lokaliserade studieförbunden endast 7 procent av sina cirklar. Andelen varierade mellan olika studieförbund från 2 procent till 11 procent. I storstädernas och de större städernas förorter är också andelen deltagare i relation till befolkningen minst. Här finns de flesta ickedeltagarna.

Följaktligen finns troligen också minst kunskap och erfarenhet av folkbildningen bland dem som bor här, och därmed även liten efterfrågan. Folkbildningsrådet genomförde i december 2016 en fokusgruppsintervju bland företrädare för olika studieförbund och föreningar som arbetar med urbänkultur, i första hand hiphop, i landets förorter. Här beskrevs studieförbunden som okända i många förorter, i alla fall bland de unga som hiphoprörelsen omfattar.

4.4.3. Män och äldre som *deltar* i storstad och förort

Män som bor i storstädernas förorter står alltså oftare än andra utanför folkbildningen. Av statistik från Folkbildningsrådet framgår att av de män som faktiskt *deltog* i studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet 2015 var andelarna inrikes och utrikes födda lika stora – 17 procent – i storstadsförorterna och i övriga kommuner. Här var det ingen skillnad.

Däremot syns olikheter om man tittar på deltagarnas ålder. Då visar det sig att andelen utrikes födda unga män, i åldrarna 13–19 år, är betydligt lägre i storstädernas förorter än på andra håll: 14 procent av alla utrikes födda 13–19-åringar i förorterna deltar, jämfört med 21 procent i andra kommuntyper. Också andelen utrikes födda 20–24-åriga deltagare är lägre i förort.

²⁴ Folkbildningsrådet (2016a).

Även människor som är 65 år eller äldre och bor i stora städer och förorter löper större risk än andra att hamna utanför. Statistiken visar att ungefär 35 procent av studieförbundens deltagare är 65 år eller äldre. Av dessa återfanns drygt hälften, 55 procent, i storstäderna och deras förorter och i de större städerna under 2015. Motsvarande andel i andra åldersgrupper var 65 procent. Jämförelsevis få av ålderspensionärerna fanns alltså i de urbana miljöerna.

Andelen deltagare 65 år och äldre av samtliga deltagare var dessutom märkbart lägre i storstäderna och de större städerna jämfört med i andra kommuntyper. I storstäderna var 22 procent av alla deltagare ålderspensionärer, och i de större städerna 32 procent – att jämföra med t.ex. 43–44 procent i förorterna och 40 procent i glesbygden.

4.4.4. Studieförbundens nya deltagare

En betydande andel cirkeldeltagare återkommer år efter år till studieförbunden. Av studieförbundens samtliga cirkeldeltagare 2015 var 23 procent nya för året.²⁵ En i det här sammanhanget positiv trend är att studieförbundens nyrekrytering 2015 var proportionellt sett störst i storstäderna, de större städerna och förortskommunerna. Här återfanns 67 procent av de nya cirkeldeltagarna, jämfört med 62 procent av de återkommande.

De nya cirkeldeltagarna var i genomsnitt yngre än andra, andelen män och andelen utrikes födda var större, och något färre av dem hade endast förgymnasial utbildning. Jämfört med tidigare år har andelen utrikes födda deltagare ökat bland både nya och återkommande deltagare.²⁶

Det betyder alltså att nyrekrytering sker i flera av de grupper som i den här studien identifieras som särskilt svåra att nå.

4.5. Personer med kort formell utbildning, respektive låg inkomst

Utbildning och inkomst hör samman med människors deltagande i folkbildning, oberoende av var man bor. När det gäller de här variablerna finns istället samband med kön och ålder. Sannolikheten att stå utanför är särskilt hög bland:

²⁵ Med *nya deltagare* avses deltagare i studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet 2015, som inte deltagit under perioden 2012–2014. Så kallade nya deltagare kan alltså ha deltagit före 2012.

²⁶ Folkbildningsrådet (2016a).

- kvinnor över 65 år med enbart grundskola, respektive årsinkomst under 100 000 kronor
- medelålders män med enbart grundskola

Omvänt, när det gäller högt deltagande, är det framför allt den eftergymnasiala utbildningen som får genomslag. Sannolikheten att människor med eftergymnasial utbildning ska delta är tydligt större än för folk med andra utbildningsbakgrunder.

4.5.1. Utbildningsnivåer i folkbildningen

Folkbildningen ska bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället. Det är innebörden i det tredje av statens syften med folkbildningsanslaget.

När det gäller deltagarnas utbildningsbakgrund syns två parallella tendenser i studieförbundens verksamheter: Sammantaget har andelen deltagare med enbart förgymnasial utbildning ökat något under senare år. Den tydligaste ökningen har ägt rum bland de inrikes födda deltagarna.

Samtidigt har de flesta studieförbunden en högre andel cirkeldeltagare med eftergymnasial utbildning än befolkningsgenomsnittet. Många av studieförbundens cirkeldeltagare har alltså relativt lång formell utbildning, även jämfört med befolkningen: 42 procent av cirkeldeltagarna och 34 procent av deltagarna i annan folkbildningsverksamhet hade eftergymnasial utbildning 2015, jämfört med 34 procent i befolkningen.²⁷

4.5.2. Utbildningens betydelse

Sambandet mellan utbildning och samhällsengagemang är starkt. Det är i första hand människor med relativt lång formell utbildning – och som vuxit upp i miljöer där man ägnat sig åt olika föreningsaktiviteter – som är aktiva i föreningsliv och annat påverkansarbete.

Det visas bland annat i den tidigare refererade rapporten från Ersta Sköndal Högskola. Människor med gymnasie- och universitetsutbildning engagerar sig i tydligt större utsträckning än de som enbart har gått grundskola eller motsvarande. Framför allt högre utbildning är en faktor som ger utslag, och då särskilt bland kvinnor.

I rapporten *Ungdomars politiska utveckling* refereras till forskning som visar att de former för inflytande som inrättas mellan valen, inklusive politiskt engagemang i föreningsform, ”generellt sett favoriserar välutbildade,

²⁷ Folkbildningsrådet (2016a).

välbeställda och välformulerade medborgare och missgynnar andras inflytande” (s. 85).

Utbildning tjänar i flera sammanhang både som en social och en ekonomisk resurs. Längre utbildningar leder i regel till en mer stabil etablering på arbetsmarknaden och högre inkomster än kortare utbildningar, och i förlängningen till högre pensioner.

I OECD:s undersökning av unga som varken studerar eller arbetar pekas 25–29-åringarna med kort utbildning ut som en tydlig riskgrupp. Bland dem som saknar gymnasieutbildning är andelen UVAS 31 procent, jämfört med 10 procent bland dem som har gymnasieutbildning.

Utbildningsnivån fungerar som en klassmarkör som hänger samman med människors ställning på arbetsmarknaden, ställning inom det civila samhället och även deltagande i folkbildningen.

Referenser

- Amná, E., Ekström, M. & Stattin, H. (2016). *Ungdomars politiska utveckling. Slutrapport från ett forskningsprogram*. RJ:s skriftserie 12. Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med Makadam Förlag.
- Edling, J. (2015). *Förorterna som Moder Svea glömde. En dokumentation av en obefintlig integrationspolitik*. Verdandi och Flexicurity.
- Ersta Sköndal Högskola (2015). *Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992–2014*. Institutionen för socialvetenskap. Ersta Sköndal högskolas arbetsrapportserie 85.
- Folkbildningsrådet (2015a). *Etableringskurs på folkhögskola – Kvalitativ uppföljning hösten 2015*.
- Folkbildningsrådet (2015b). *Mer engagemang? – Folkbildningen i det svenska civilsamhället*. En rapport från Folkbildningsrådet.
- Folkbildningsrådet (2016a). *Folkbildningens betydelse för samhället 2015. Folkbildningsrådets samlade bedömning*.
- Folkbildningsrådet (2016b). *Folkbildning med asylsökande – Studieförbundens särskilda insatser 2015*.
- Folkbildningsrådet (2016c). *Handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2017–2018*.
- OECD (2016). *Investing in Youth: Sweden*, OECD Publishing, Paris.
- Prop. 2013/14:172. *Allas kunskap – allas bildning*.
- Regeringen (2016). *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*. Regeringens skrivelse 2016/17:10.
- SCB (2016). *På tal om kvinnor och män*. Lathund om jämställdhet 2016.

Bilaga 1: Undersökningens variabler

Kön

Hämtad ur Befolkningsregistret.

Ålder

Hämtad ur Befolkningsregistret.

Sysselsättning

Variabeln *sysselsättning* (SyGrad1) baseras på svaren kring frågeställningar ur Levnadsförhållandeundersökningen rörande sysselsättning, arbete/arbetslöshet, studier, pension mm.

Variabeln omfattar i denna studie de aggregerade kategorierna Arbetar, Arbetslös, Studerande, Pensionerad och Övriga

Civilstånd

Civilstånd anger att en person är, har varit eller aldrig varit gift/registrerad partner. Standarden är satt av Skatteverket och uppgiften hämtad ur Befolkningsregistret. I levnadsförhållandeundersökningen kompletterades frågor om intervjupersonens civilstånd m m, dels med en hushållstablå i vilken övriga hushållsmedlemmar kartlades efter ålder, kön, relation till intervjupersonen samt hur länge de bott tillsammans. Av dessa uppgifter utvidgades och aggregerades variabeln till att omfatta ensamstående/ensamstående med barn/gift, sambo/gift, sambo med barn.

Utbildning

Utbildningsbakgrunden för de svarande i levnadsförhållandeundersökningen hämtas ur Utbildningsregistret och kontrolleras i undersökningen vid intervjuerna. I denna studie omkodades utbildningsbakgrunden till tre kategorier: grundskole-, gymnasie- respektive eftergymnasial utbildning.

Disponibel årsinkomst

Disponibel årsinkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar.

Det bör understrykas att disponibel inkomst inte är en fullständig mätare av ekonomisk välfärd i vid mening. Utanför mätningarna ligger bland annat egen produktion i hemmen, nyttan av offentlig konsumtion samt eventuella "svarta" inkomster.²⁸

Kommungrupp

Sveriges kommuner och landsting delar in kommuner i grupper baserat på invånarantal, befolkningstäthet och karaktär utifrån sysselsättning med tanke att användas vid jämförande analyser. Sedan 2011 är indelningen i följande tio grupper:

1. Storstäder - Kommuner med en folkmängd som överstiger 200 000 invånare. (3 kommuner)
2. Förortskommuner till storstäder - Kommuner där mer än 50 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun. Det vanligaste utpendlingsmålet ska vara någon av storstäderna. (38 kommuner)
3. Större städer - Kommuner med 50 000-200 000 invånare samt en tätortsgrad överstigande 70 procent. (31 kommuner)
4. Förortskommuner till större städer - Kommuner där mer än 50 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i en annan kommun. Det vanligaste utpendlingsmålet ska vara någon av de större städerna i grupp 3. (22 kommuner)
5. Pendlingskommuner - Kommuner där mer än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till en annan kommun. (51 kommuner)
6. Turism- och besöksnäringkommuner - Kommuner där antalet gästnätter på hotell, vandrarhem och campingar överstiger 21 per invånare eller där antalet fritidshus överstiger 0,20 per invånare. (20 kommuner)
7. Varuproducerande kommuner - Kommun där 34 procent eller mer av nattbefolkningen mellan 16 och 64 år är sysselsatta inom

²⁸ K11256 = disponibel inkomst på individ nivå = Ren Löneinkomst + Inkomst för näringsverksamhet både passiv och aktiv + kapitalinkomster + övriga inkomster + individuella positiva transfereringar minus (-) individuella negativa transfereringar (dvs skatter, återbetalt studiebelopp och underhållsbidrag) .

tillverkning och utvinning, energi och miljö samt byggverksamhet (SNI2007) (54 kommuner)

8. Glesbygdskommuner - Kommun med en tätortsgrad understigande 70 procent och mindre än åtta invånare per kvadratkilometer. (20 kommuner)
9. Kommuner i tätbefolkad region - Kommun med mer än 300 000 personer inom en radie på 112,5 kilometer. (35 kommuner)
10. Kommuner i glesbefolkad region - Kommun med mindre än 300 000 personer inom en radie på 112,5 km. (16 kommuner)

Socialgrupp

Variabeln Socioekonomisk gruppindelning (SEI), aggregerades för att indelas i kategorierna studerande, ej facklärd arbetare, facklärd arbetare, lägre tjänstemän, tjänstemän på mellannivå, högre tjänstemän, företagare ospecificerat och lantbrukare. Uppgifterna baseras på åren 2012 och 2013.

Aktivitet i föreningsliv

Ur levnadsförhållandeundersökningen aggregerades de som svarat ”Ja” på om de var aktiva i boendeförening, pensionärsförening, kultur-musik-dans-teaterförening, idrotts-, friluftsförening eller annan förening för att bilda variabeln Aktiv.

Trångboddhet

Trångboddhet definieras utifrån att ett hushåll förväntas ha en bostad med kök, vardagsrum samt ett sovrum för varje hushållsmedlem, undantaget sammanboende par som förväntas dela sovrum. Har man en bostad som är mindre än så räknas man som trångbodd.

Eftersom även hushåll som enbart består av en person förväntas ha ett separat sovrum räknas alltså samtliga hushåll som bor i ett rum och kök som trångbodda, enligt det här sättet att definiera trångboddhet. Uppgifter från Boverket visar att ungefär två tredjedelar av de trångbodda hushållen är ensamboende, vilket alltså innebär att de bor i en etta.

Ekonomiska problem

Ekonomiska problem definieras som att man har kommit efter med betalningen av antingen avgiften till bostadsrättsföreningen/hyran för bostaden, räntor och amorteringar för bostaden eller räkningar för el, gas, telefon, vatten, sophämtning eller liknande.

Födelseland

Indelningen i utrikes och inrikes född hämtas ur Registret över totalbefolkningen (RTB).

Bilaga 2. Korstabeller

Ickedeltagare fördelade efter civilstånd. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square				***	*	***		***
Ensamstående	92	91	88	91	89	84	79	83
Ensamstående med barn	93	93	88	93	96	90	100	91
Gift	93	91	88	89	90	87	79	82
Gift med barn	96	93	85	93	91	88	50	88
Total	92	92	88	91	89	87	79	85

Ickedeltagare fördelade efter födelseland. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square						*		***
Inrikes född	92	92	88	90	90	87	79	84
Utrikes född	92	92	88	91	88	90	82	88
Total	92	92	88	91	89	87	79	85

Ickedeltagare fördelade efter sysselsättning. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square		*		***	*			***
Arbetar	92	92	88	92	91	87	84	88
Arbetslös	90	90	67	90	92	86	33	88
Studerande	93	86		92	88	94		89
Pensionerad	60	87	88	88	67	84	79	79
Övriga	86	93	100	93	97	86	73	87
Total	92	92	88	91	89	87	79	85

Ickedeltagare fördelade efter utbildning. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square		***	***	***		**	***	***
Grundskola	92	94	90	92	90	90	85	87
Gymnasium	92	93	88	91	90	88	77	85
Eftergymnasial	91	90	84	89	88	86	70	82
Total	92	92	88	90	89	87	79	84

Ickedeltagare fördelade efter disponibel årsinkomst. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square			*	*			***	***
<= 100 000	93	91	94	93	88	85	89	87
100 100 – 200 000	88	92	89	89	91	86	78	82
200 100 – 3000 00	93	92	86	90	90	86	73	84
300 100 – 400 000	92	92	83	90	86	88	80	87
400 100 – 500 000	100	93	91	93	100	90	88	90
500 100 +	100	93	89	92	100	90	69	82
Total	92	92	88	90	89	87	79	84

Ickedeltagare fördelade efter kommungrupp. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square		**	***	***	**		**	***
Storstäder	93	92	92	92	87	88	85	87
Större städer	91	91	87	89	88	86	77	83
Förortskommuner till orstäder	95	94	93	94	95	90	82	88
Förortskommuner till större städer	92	96	91	93	95	90	81	88
Pendlingskommuner	96	93	83	90	95	85	75	82
Turism- och besöksnäringsskommune r	94	86	89	89	77	84	80	81

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Varuproducerande kommuner	90	88	86	88	92	86	77	83
Glesbygdskommuner	83	91	89	89	88	84	74	80
Kommuner i tätbefolkad region	92	94	86	90	92	88	76	83
Kommuner i glesbefolkad region	89	89	82	86	80	85	81	82
Total	92	92	88	91	89	87	79	85

Ickedeltagare fördelade efter socialgrupp. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square			**	***			***	***
Arbetare: Ej facklärd	92	93	90	92	92	88	84	86
Arbetare: Facklärd	93	94	89	92	92	88	83	86
Lägre tjänstemän	95	92	85	89	92	89	80	84
Tjänstemän på mellannivå	88	90	86	89	91	86	73	82
Högre tjänstemän	90	90	84	88	81	85	70	80
Studerande	93	89		93	88	94		89
Ospecificerade företagare	88	94	90	92	85	76	80	79
Lantbrukare			57	57		100	84	85
Total	92	92	88	90	89	87	79	84

Ickedeltagare fördelade efter föreningsaktivitet. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square	***	***	***	***	***	***	***	***
Nej (inget svar- ej aktuellt)	94	94	93	94	92	90	86	89
Ja	87	88	79	84	81	79	62	73
Total	92	92	88	91	89	87	79	85

Ickedeltagare fördelade efter trångboddhet. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square		*			*	*		***
Ej	92	92	88	90	90	87	79	84
Trångbodd	92	90	91	91	89	90	89	89
Total	92	92	88	90	90	87	79	84

Ickedeltagare fördelade efter ekonomiska problem. Procent.

	Man				Kvinna			
	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total	16-29 år	30-64 år	65+ år	Total
Pearson Chi-Square								*
Ja	91	92	95	92	86	91	83	88
Nej	93	92	88	91	89	87	79	84
Total	92	92	88	91	89	87	79	84

Bilaga 3: Regressionsanalys, samtliga variabler

Regressionsanalys över ickedeltagare i folkbildning

	DELTAR I MINDRE UTSTRÄCKNING					
	Man			Kvinna		
	16-29 år	30-64 år	65+ år	16-29 år	30-64 år	65+ år
R2	0.115	0.074	0.130	0.091	0.077	0.150
N	998	2 792	2 263	986	3 083	2 724
SYSSELSÄTTNING						
Arbetar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.59
Arbetslös	1.00	0.77	1.04	1.02	0.94	0.19
Studerande	1.22	#	#	2.53	#	#
Pensionerad	#	0.56+	1.00	#	0.82	1.00
Övriga	0.3	1.23	#	2.42	0.61	0.34
CIVILSTÅND						
Ensamstående	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ensamstående med barn	0.65	1.03	1.24	2.72+	1.82***	#
Gift/sambo	2.08	1.04	1.02	1.29	1.28+	1.13
Gift/sambo med barn	1.74	1.27	1.8	0.74	1.48**	#
UTBILDNING						
Grundskola	1.00	1.00***	1.00	1.00	1.00	1.00***
Gymnasium	0.91	0.72	0.98	0.82	0.77	0.63***
Eftergymnasial	0.64	0.39***	0.72	0.71	0.65*	0.49***
DISPONIBEL INKOMST PÅ INDIVIDNIVÅ						
<= 1000	1.00	1.00	#	1.00	1.00+	1.00***
1001 - 2000	0.64	1.02	0.39+	1.65+	1.02	0.53***
2001 - 3000	1.03	0.91	0.33*	1.8	1.15	0.54**
3001 - 4000	0.82	1.24	0.27*	2.4	1.59+	0.76
4001 - 5000	#	1.77	0.6	#	2.07+	1.26
5001+	#	1.47	0.45	#	1.98	0.34**
KOMMUNGRUPP, SKL						
Större städer	1.00	1.00+	1.00***	1.00	1.00	1.00***
Storstäder	1.46	1.33	1.79*	0.7	1.15	2.07***

	DELTAR I MINDRE UTSTRÄCKNING					
	Man			Kvinna		
	16-29 år	30-64 år	65+ år	16-29 år	30-64 år	65+ år
Förortskommuner till storstäder	2.11+	1.97**	2.74***	1.92	1.31	1.48+
Förortskommuner till större städer	0.54	2.53	1.39	1.49	1.43	0.98
Pendlingskommuner	3.29	1.07	0.73	1.15	0.85	0.89
Turism- och besöksnäringkommuner	-	0.86	1.46	0.41	1.01	1.08
Varuproducerande kommuner	0.77	0.76	1,00	0.78	1.22	0.82
Glesbygdskommuner	0.48	1.06	2.1	0.6	1.09	0.73
Kommuner i tätbefolkad region	1.51	1.61	0.70+	1.09	1.38	0.73+
Kommuner i glesbefolkad region	2.36	1.04	0.97	0.6	0.82	1.21
SOCIALGRUPP						
Arbetare: Ej facklärd	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	#
Studerande	0.73	0,00	0.95	0.46	0,00	1.1
Arbetare: Facklärd	1.19	1.3	0.62	1.18	1.04	1.05
Lägre tjänstemän	1.2	0.91	0.95	1.11	1.26	0.99
Tjänstemän på mellannivå	0.56	0.88	0.76	1.09	1.13	0.83
Högre tjänstemän	0.66	0.81	1.08	0.49	0.93	0.81
Ospecificerade företagare	0.57	1.15	0.08	0.69	0.55	0.97
Lantbrukare	#	#	#	#	#	#
AKTIV I FÖRENINGSLIV						
Nej	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ja	0.36***	0.49***	0.30***	0.38***	0.41***	0.31***
TRÅNGBODD ENLIGT NORM3						
Ej	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Trångbodd	0.8	0.69+	1.31	1.01	1.08	1.53
EKONOMISKA PROBLEM						
Ja	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Nej	0.91	1.18	2.66	0.65	1.38	1.74
FÖDELSELAND						
Inrikes	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Utrikes	1.08	1.35	0.63+	0.87	1.1	0.92

#= Alltför få observationer för att ge en relevant skattning.

